

**דברי
חיזוק והתעוררות**

**שנאמרו בפני אברכים
מוצאי ש"ק א' דסליחות תש"פ**

נכתב ע"י אחד השומעים

תוכן ענינים

- א. כבוד שמים..... א
- להתכונן..... א
- מחכים לתורה ולתפילות שלנו..... ב
- צער השכינה בדורינו..... ה
- תובעים מאיתנו לזכור את צער השכינה..... ז
- סיכום הדברים..... ז
- ב. אין מצב פטור..... ה
- עמוד והתחזק בה – ואתה נוטל שכר כולם..... ח
- צדיק אבד..... ט
- מעלתם הגדולה של האברכים..... ט
- ג. ביטחון..... יא
- חלילה לפחד..... יא
- לחשוב על הביטחון..... יב
- פחד והשתדלות מיותרת רק מזיקה..... יג
- סיכום הדברים..... יד
- ד. אין שיור רק התורה..... טז
- דיבורי ביטחון והשקפה אינם דברי תורה..... טז
- לרצות שיהא נחת רוח מכל עם ישראל..... טז
- ה. כיצד להוסיף זמן ללימוד התורה..... יז
- סיכום הדברים..... כ
- ו. חסד..... כא
- לא לחשוב על רעת הזולת..... כא
- המלבין שיניים לחבירו..... כב
- ז. תשובה..... כד
- תשובה בענייני ממוץ..... כד
- העיקר – קבלה לעתיד..... כה
- דוגמא להרגל טוב – הימנעות מפלאפון..... כה

התמדה.....כז

דברים בטלים.....כז

סיכום הדברים.....כח

ח. תפילה.....כח

כח התפילה.....כח

להתרגל להיות בקשר עם הקב"ה.....כט

תפילה זה על זה.....כט

ט. עניינים שונים.....ל

לימוד עם הילדים.....ל

על חשבון הסוגיא.....לא

להחדיר רוחניות בבית.....לב

קשיי הפרנסה ושאר קשיים.....לג

משניות.....לג

י. ההתייחסות לשעה זו.....לד

א. כבוד שמים

להתכונן

הכל מחכים מתי כבר נוכל לחזור למסלול החיים הרגיל, מתפללים ומייחלים לישועה, וחושבים, לו רק נמצאה תרופה ונוכל "לחזור לשיגרה", וכלל לא שמים לב שיש פה איזה ענין שרוצים שנזכר, ששלחו אלינו את המצב הזה, כתזכורת להכנה לקראת יום ד', ואילו אנו עסוקים ב"איך נוכל לשכוח מזה", קרוב לשמונים שנה לא היו מהפיכות גדולות בעולם, כאילו נתנו לעולם להתנהל 80 שנה בלי לזכור שיש מנהיג לבירה, בלי לזכור שהעולם פה כבר עומד בקיצו, והנה מעירים לנו משמים שכבר צריך להתכונן! - כל המצב הזה בא להכין אותנו לקראת הגאולה הקרובה, תהליך הסופי לפני משיח צדקינו, ואילו אנו רוצים "לשכוח ולחזור לשיגרה", בודאי שכולנו מייחלים לשנים כתיקונם, אבל אל לנו להתעלם ולהיות עסוקים רק בלשכוח.

חושבים שהנה רק חוזרים לשיגרה ויצליחו לשכוח את הכל, מקבלים את אותה הרוח שנושבת בכל העולם, ואמנם זו היא הסתכלות הגויים משום שאכן כל תכלית חייהם הוא שיגרת העולם הזה, וכאשר אנו מבינים שיש כאן קול משמים, עלינו לדעת שמדברים רק אלינו, הקב"ה הראה לנו בשנה זו מן השמים שיש מנהיג לבירה!, הנה כל מה שבטחו בעולם המפותח, ברפואה, ובמסחר, ובתעשייה, הכל נעצר! הדבר הזה מכריז בכל העולם: "תזכרו שיש מנהיג לבירה!", הוא לא צריך לומר לנו את זה בקולות וברקים, די לנו במה שהוא אומר זאת על ידי בריה קלה, שהרי מדברים כאן רק אלינו, ומי יודע אם לא כל מה שלא נמצאה תרופה עד כה, כדי שנתפלל יותר טוב בראש השנה, כדי שלא נשכח מהר כל כך את ה"תזכורת".

אנחנו הרי יודעים ששיתא אלפי שנין הוי עלמא, ואנחנו יודעים שקודם לכן יש ימות המשיח, ודאי שיש פה הערה עבורנו, וגם אם העולם יחזור לשיגרה, אבל מה יתן לנו אם נחזור לשיגרת זרם החיים - כל עוד שלא שמענו את מה שנאמר לנו כאן, אם אנחנו לא שמים לב למה שמדברים אלינו, אזי כאשר יבא משיח במהרה בימינו, לא נוכל להגיד שלא קיבלנו אותו כפי הראוי משום שלא התכוננו לכך.

מחכים לתורה ולתפילות שלנו

עם ישראל בכל הדורות מתפלל על מלכות שמים, וביאת המשיח, וגם אנו יודעים שבשמים מצפים לבני ישראל שיתפללו על כבוד שמים ועל בקשת הגאולה, אבל אנחנו לא מרגישים שבשמים עומדים ומצפים לתפילות שיגיעו מאיתנו, ושכל תיקון העולם ממתין לבקשותינו, כי אנחנו הרי כלום, ומי אנו, ומה התפילות שלנו.

ואמנם נכון אנו כלום באמת, הגענו למצב שפל של ירידת הדורות עד אפס, לא נשארו אנשים שבאים בכח מעשיהם, אבל בכל זאת, אם לא אנחנו – מי כן?, אמנם אנחנו כלום, אבל אנחנו הרי היחידים שנשארו בעולמו של הקב"ה, ואם לא תפילותינו שיביאו את הגאולה, מי הוא זה שאנחנו חושבים שכן רוצים שיתפלל על מלכות שמים, ושיביא את המשיח ושיעשה את תיקון העולם, מי כן?, נכון אנחנו כבר אחרי בזוי ובזוי דבזוי, כמעט לא נשארו "אנשים" מרוב ירידת הדורות, אבל עם כל זאת כל העולמות מחכים רק למה שיבא מאיתנו!.

במחזורים מובא מדברי הזהר, למה בני ישראל נפקדים ונתבעים על כל העניינים, אם היו ישראל יודעים שכאשר הקב"ה ברא את העולם את כל המלאכים ואת כל שרי מעלה - את הכל הכל הוא קשר בישראל, ואף אחד לא עושה שום עבודה בשמים לפני שישראל עושים, ואין שום שמחה בשמים אלא רק במעשי ישראל, היו יודעים שהקב"ה לא גובה מהם אפילו לא אחד ממאה מההפסד שגורמים בכל העולמות, הקב"ה אומר לישראל אם הייתם יודעים כמה אוכלוסין וכמה חיילין מתעכבים בגללכם, אזי הייתם יודעים שאינכם ראויים להתקיים בעולם אפילו לא רגע אחד כאשר אתם מתעכבים מלעבוד את הקב"ה¹.

¹ וז"ל הזהר פרשת אחרי מות "אמר רבי יהודה אלמלא הוו ידעי ישראל אמאי קודשא בריך הוא פקיד עלייהו דישאל לאוכחא להו יתירי מכל שאר עמין ינדעון דהא קודשא בריך הוא שביק דידיה ולא גבי מנהון חד ממאה, [אפילו אחד ממאה הוא לא גובה מהם], תאנא קודשא בריך הוא כמה רתיכין כמה חיילין אית ליה כמה שולטנין ממנן משתכחין בפולחניה, [כמה מלאכים כמה חיילים כמה שרי מעלה שכולם עובדים את ד'], כד זמין להו לישראל בהאי עלמא אכתר לון בכתרין קדישין כגוונא דלעילא [ישראל קדושים כמו מלאכים] אשרי לון בארעא קדישא [שם אותם בארץ ישראל] בגין דישתכחו בפולחניה קשיר לכולהו עלאי בהו בישראל [כל המלאכים כולם קשורים בישראל] וחזון לא עאלין קמיה [לא מכניסים שמחה לפני הקב"ה] ופולחנא לא אתעביד קמיה לעילא עד דישאל עבדין לתתא, [אין שום עבודה ושום שמחה, כולם מחכים לישראל], כל זמנא דישאל משתכחין בפולחניה דמאריהון לתתא הכי נמי לעילא (כביכול), בזמנא דישאל בטלי

אין אפשרות אחרת, אנחנו נשארו לבד בעולם, נכון שאנחנו כלום מכל הדורות - וגם מהדורות האחרונים, אבל זה מה שנשאר, - אין מישהו אחר שיכול לעשות משהו, כל מה שמצפים זה רק מאיתנו.

לא מחכים בשמים לאף אחד אחר בעולם, אלא רק לנו!, התורה שלנו זו התורה שנשארה בעולם, מה שאנחנו לומדים זה התורה שמצפים לה בשמים, אמנם נכון שהגענו למצב של "ואפס עצור ועזוב", ושל "כי יראה כי אזלת יד", וכמו שדרשו מפסוק זה בסנהדרין צ"א' שבדור שבן דוד בא יתמעטו התלמידים, וכביכול אין סומך ועוזר לישראל, וזה ממש המצב שלנו, אבל כאשר אנו יודעים ממה שלמדנו חז"ל שכל העולמות מחכים למעשי ישראל, מחכים רק למה שיבא מאיתנו, כבר איננו יכולים לחשוב שאנחנו כלום.

ובענין זה כתב הגר"ח מולאזין בדרשה לראש השנה, שהסיבה שלא זכינו כבר להיגאל, משום שאין אנו מתפללים מספיק על הגאולה, שאת עיקר בקשותינו אנו משקיעים בצרות הפרטיות ולכך אין זוכים לגאולה השלימה, רק ישועות פרטיות לכל אחד בצרכיו הפעוטים, וביאר שם² הענין הרמוז בתורה כשהגיע יעקב לחרן, ואמר

פולחנא לתתא בטלי לעילא ופולחנא לא אשתכח לא לעילא ולא לתתא, - - - אמר קודשא בריך הוא ישראל אי אתון ידעין כמה אוכלסין כמה חיילין מתעכבין בגיניכו תנדעון דלית אתון כדאי למיקם בעלמא אפילו שעתא חדא, [אם הייתם יודעים כמה כולם מתעכבים מלומר שירה מלעבוד את הקב"ה הכל בגללכם הייתם יודעים שאין לכם קיום אפילו יום אחד בעולם], ועם כל זה מה כתיב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים וגו', עכ"ל הזהיר.

² וז"ל הגר"ח מולאזין ז"ל בדרשתו, "ואין לשער ולהעריך גודל הצער של השכינה כביכול, וכמו שאמר המגיד להבית יוסף שאם היית יודע ומרגיש גודל צער השכינה כביכול מעונותיך, לא היה ערב לחכך שום דבר מאכל, ולא היה לבך נוטה ליתן שום מאכל בפך מגודל המרירות ע"ז".

"ואם היינו מכוונים בכל התפילות ובקשות רק על צער השכינה כביכול, **בדאי היינו זוכים להיות נענים על ענין בקשתנו, ולהגאל גאולה שלמה, אבל אשמים אנחנו בעצמנו, שאין אנו משימים על לבנו כלל צער השכינה כביכול, ואין אנו מבקשים רק על צערנו ודאגת פרנסתנו, לכן אין אנו נושעים רק מעט הנוגע לפרנסתנו, להחיות את גויתנו, ואנחנו קרוצי חומר, אין אנו משיגים כלל התענוג הרוחני שיהיה לעתיד לבוא** והשכינה כביכול צריכה להתלבש בהשר של אותה אומה שישראל נתונים תחתם, כדי שיתקיימו ויהיה להם פליטה מעט בין העובדי כוכבים, עד בין עובדי כוכבים" עכ"ל.

הנה ביאר שאין אנו יודעים לקוות ולבקש על התכלית האמיתית של העולם, ואין אנו יודעים כלל מהו מושג התענוג הרוחני האמיתי שיהיה לעתיד לבוא, ועכשיו כדי לדאוג ליהודים צריכה השכינה לתת לשר של הגויים שהיהודים תחתיו שפע של טובה כדי שיהיה ליהודים ג"כ קצת מזה.

לרועים שאם נאספים ומתפללים ומצפים רק על "להשקות את הצאן" אזי "עוד היום גדול", עי"ש.

הגר"ח מבאר שם שאם היינו מתפללים על צער השכינה ועל גאולה, אזי כבר לא היה עוד היום גדול, כבר היתה מגיעה הגאולה, ואילו אנחנו לא מרגישים ראויים שיבקשו מאיתנו כאלה דברים, לא שאנחנו ראויים להתפלל על צער השכינה, ולא שדורשים מאיתנו לעשות כאלה דברים, ולכן אנו מטפלים על ידי התפילה רק בבעיות פרטיות של "להשקות את הצאן", אבל זו לא הדרך הנכונה.

היה אחד שביקש מהחזו"א שיזכיר אותו בתפילה בראש השנה, והחזו"א איש השיב לו בתמיהה, "ראש השנה ויום הכיפורים - על יחיד?".

עלינו להחדיר להכרה שלנו שמבקשים מאיתנו בראש השנה ויום הכיפורים לבקש מלכות שמים, זה נדרש מכל אחד, בין מי שמרגיש שנמצא בדרגה הזו, ובין מי שמרגיש שעדיין לא נמצא בדרגה, אדם שמתפלל משום שהוא יודע שזה מה שהוא צריך לעשות, גם אם הוא לא מספיק "מרגיש", זה נקרא כונה לשמה, אם אדם יבקש את זה גם אם הוא לא "נמצא שם", הוא עושה את מה שמצפים ממנו, והאמת שהבקשה על מלכות שמים כוללת ממילא את כל הבקשות שלנו, שהרי ברגע שיש מלכות שמים יש לנו הכל!, ולא יחסר לנו שום דבר.

עוד כתב באריכות "ונאספו שמה" כו', כי ישראל קדושים הם, בראותם כי קרוב יום הדין הנורא הבא עליהם, דא יומא דראש השנה, המה מתאספים בבתי כנסיות לבקש ולהתחנן לפני המלך ה' צבאות נפשם בשאלתם, ואם היה כל עיקר כונתנו בתפלתנו רק על גלות השכינה כביכול, ובאמת ולב שלם, בודאי היינו מסירים את האבן נגף לגמרי, אך אין אנו משימים זאת על לבנו כלל, וכל מגמתנו בתפלת הימים נוראים רק על דאגת הפרנסות, ושאר צרות הדחופות עלינו בכל יום, ולכן אין אנו גוללים את האבן, רק מעט הנוגע לעצמנו, היינו "להשקות את הצאן" קדשים, "והשיבו את האבן על פי הבאר" למקומה.

ויעקב אבינו ע"ה כאשר ראה ברוח קדשו את כל עניי הנהגותינו בגלות החיל, התחיל לקונן במרירות לבו, ואמר, אני רואה ש"עוד היום" מהומה ומבוכה הוא הס"מ "גדול" ומחמת זה הוא מבאר שראה יעקב שלא מבקשים אף לגלול את האבן ולהשקות ואף אחד אינו מבקש לגלול את האבן לגמרי, ולכן אמר הן עוד היום גדול, השקו הצאן ולכו רעו, נתן להם עצה כיצד ליצול במצב הזה ע"י תורה וגמילות חסדים.

צער השכינה בדורינו

אנחנו צריכים להכיר את המושג הזה שמחכים לנו.

הגמרא אומרת בסנהדרין צ"ח ב' שעולא ורבה אמרו שמייחלים שהמשיח יבא אבל שלא יראהו, שלא יהיו באותו הדור "ייתי ולא איחמיניה", ורב יוסף אמר שרוצה שיבא וישב בצל כופיתא דחמריה, [פרש"י כופיתא דחמריה - בצל הרעי של חמורו, כלומר אפילו בכך אני רוצה ובלבד שאראנו], אמר ליה אביי לרבה למה הינך חושש מלראותו, אם משום חבלו של משיח, והרי מבואר בברייתא "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, והרי אצל מר הנה תורה והנה גמילות חסדים, אמר ליה שמא יגרום החטא.

והגמרא שם מביאה שגם רבי יוחנן אמר "ייתי ולא איחמיניה" ואמר לו ריש לקיש, מדוע הנך חושש מכך, אם משום שכתוב בנבואת ימות המשיח, "כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדב, ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש", הנה הרי גם היום יש לנו מעין זה "בא ואראך דוגמתו בעולם הזה - בזמן שאדם יוצא לשדה ופגע בו סנטר [האחראי על גבולות העיר ובידו להחליט על כל בתי העיר עד היכן הגבול של כל חצר] דומה כמי שפגע בו ארי, [שרוצה לקצר את גודל שדהו], נכנס לעיר פגע בו גבאי [שגובה מס המלך] דומה כמי שפגעו דב, נכנס לביתו ומצא בנו ובנותיו מוטלין ברעב דומה כמי שנשכו נחש", אם כן אין לך מה לחשוש כל כך, שכבר היום נתקיים מעין נבואה זו.

והשיב לו שחושש משום נבואה אחרת שנאמרה על ימות המשיח, דכתיב בנבואת הגאולה כיצד יהיה לפני ישועת ישראל ושבירת עול העמים, "שאלו נא וראו אם ילד זָכָר מדוע ראיתי כל גֶבֶר ידיו על חלציו פִּיזְלָהָ, ונהפכו כל פנים לִירְקוֹן", וביאור הכתוב הזה: "ראיתי כל גבר" - אמר רבא בר יצחק אמר רב שגבר זה הקב"ה "מי שכל גבורה שלו", [פרש"י שהקדוש ברוך הוא מצטער בעצמו כיולדה ואומר בשעה שמעביר העובדי כוכבים מפני ישראל היאך אאביד אלו מפני אלו], "ונהפכו כל פנים לירקון", - אמר רבי יוחנן שכל פנים היינו פמליא של מעלה ופמליא של מטה, בשעה

שאמר הקדוש ברוך הוא הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי, היאך אאבד אלו מפני אלו³, עיי"ש עוד.

והנה כל המצב שלנו מבואר בגמרא, שבימות המשיח יתנהגו הרבה מעם ישראל ככל הגוים ממש, דבר שלא היה בתולדות עם ישראל מאז היותו לגוי, כי גם כשעבדו ישראל ע"ז מבואר בגמ' שהיו לומדים תורה ושומרים מצוות, רק היה להם יצרא דעבודה זרה שלא ידוע לנו איך זה היה רק מבואר בגמ' שאנשי כנסת הגדולה הרגו את היצרא דעבודה זרה, ומאז הפסיק החשק לעבוד ע"ז, ובכל הדורות פורקי העול בישראל שמרו על יהדותם, וניסו לבטל את דקדוק המצוות בכל מיני נוסחאות כמו הצדוקים שביטלו תורה שבעל פה, או המשכילים שהערימו בתיאוריות שונות, אבל מצב כזה של יהודי כגוי לגמרי לא היה מעולם, וזוהי הצרה שהקב"ה אומר למה אאבד את הגוים מפני ישראל כי כולם שוים במעשיהם, הרי שמצב החילוניות כבר ג"כ צפוי מזמן הנביאים לפני למעלה מאלפיים שנה, וכן יש בדניאל ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו, ואמרו אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות.

ולכן אמר ר' יוחנן שאינו רוצה להיות בזמן הצרה הגדולה הזו, שהקב"ה יאמר שאין סיבה מוצדקת לאבד את הגוים מפני ישראל, ואז יהיה צער גדול בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה.

וזהו מה שאחז"ל במדרש שוחר טוב על הפסוק בדניאל "בעת ההיא ימלט עמך" שימלטו היהודים בזכות המילה, וג"ז מפלאי ההשגחה שכל היהודים שמתכחשים לכל תורה ומצוות שומרים על ברית מילה, דבר שאין לו שום הגיון, הרי בלי אמונה זהו מעשה אכזרי שלא מתקבל על הדעת, ואעפ"כ עושים את זה כולם בהתרגשות ובשמחה, כי בזכות המסירות נפש של אבותינו לשמור על המילה, זכינו שמצוה זו תשמר בכל הדורות, וכן אמרו בגמ' שכל מצוה שמסרו נפשם עליה עושים אותה

³ וכן מבואר ברש"י דניאל על הפסוק "ובעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא ובעת ההיא ימלט עמך וגו' ", פירש רש"י, ובעת ההיא יעמוד מיכאל - ישתתק כאילם שיראה הקדוש ברוך הוא דן בעצמו ואומר היאך אאבד אומה גדולה כזו בשביל ישראל והיתה עת צרה - בפמליא של מעלה וקטיגוריא בתלמידי חכמים בזוי ובזוי דבזוי כמו שאמרו רבותינו בהגדה בפי אחרון של כתובות, ע"כ.

בשמחה, וג"ז בזכות המסירות נפש, הרי שכבר צפו מראש שרק זכות זו תהא לבנ"י בזמן המשיח.

תובעים מאיתנו לזכור את צער השכינה

התרגלנו למציאות כזו של מרד גדול כל כך, גרים פה בארץ ישראל בפלטיין של מלך, ושוכחים בכלל להתבונן כמה נורא הדבר, שיהודים בהיכל המלך ככה גורמים צער השכינה, לדאבונינו נעשינו אדישים למצב הזה, וכמו שהחזו"א אמר שזו התגברות הגלות - שבסוף הגלות, זה הרבה מעבר לנושא של כן מדינה או לא מדינה, כל המציאות של עם ישראל במצב של להיות ככל הגוים, הוא המרד הכי גדול.

כאשר עם ישראל היה בין הגוים, תמיד זכרו שצריכה להיות גאולה לעם ישראל מתוך שיעבוד הגוים, ואילו היום ח"ו שאנו בגלות מרה הרבה יותר לא מספיק זוכרים...

ובשמים **תובעים את זה מאיתנו!**, לא תובעים מאיתנו להתעסק בזה, לא בדיבורים על זה, ולא במחאות על זה, ולא כל הדברים שגורמים ביטול תורה ואינם מועילים, אבל רוצים שנזכור שאנחנו במצב גרוע מאד, שהקב"ה רוצה לגאול את עם ישראל כפי הבטחתו, ואומר למה שאני אגאל אותם, היאך אאבד אלו מפני אלן, מזה רבי יוחנן פוחד מהמצב הזה בעולם, שמגיעים למצב ירוד כל כך.

צפו כבר מאז שזה יהיה המצב, וצפו גם שזכות המילה תעזור, וכמו שנתבאר שזה אחד הניסים, שרואים שהם אינם שומרים שום דבר, ואילו את המילה שומרים, ולפי ההגיון שלהם לא היה צריך לעשות כזה דבר.

סיכום הדברים

במצב הזה שלנו שאנו שוכחים הכל, דורשים מאיתנו לפחות לשים לב - שאנחנו במצב שלא דואגים בכלל לצער השכינה, לא מדובר כאן על "דרגות" ודברים נשגבים, אלא להכיר את המושג שאנחנו פה במצב גרוע שעם ישראל לא היה מעולם, ולהתפלל על זה, דורשים את זה רק מאיתנו.

מבקשים מאיתנו שנוכחור שאנחנו היחידים שנשארו בעולם, היחידים בקיום כל תכלית העולם וכל העולמות, אנחנו היחידים שאין שמחה למעלה רק כאשר אנחנו עובדים את הקב"ה, שכל ריבבות המלאכים עומדים ומצפים לעוד משהו של תורה שלנו.

תובעים מאיתנו שנבקש על כבוד שמים, כי אין משהו אחר שיבקש, וגם אם אנחנו לא בדרגה של להרגיש מספיק את צער השכינה, ערך התפילה על כך רב מאוד.

ואם נתפלל על צער השכינה, ועל כבוד שמים אזי נוכח במהרה שלא יהיה עוד היום גדול, ונוכח לגאולה השלימה במהרה.

עמוד והתחזק בה – ואתה נוטל שכר כולם

בירושלמי ברכות פ"ט "תני רבי שמעון בן יוחאי אומר אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם", - אם אתה רואה שהעולם רופף בתורה תשקיע ותלמד ותקבל שכר כנגד כולם, עם החלטה קטנה אפשר להחליט שבמצבים שיש איזה רפיון בעולם, רק לומדים יותר, העולם עובר תקופות שונות לא יודעים בכל יום מה יהיה מחר, ומסתובבים עם אוירה של עראי, וכל יום נידון מחדש כיצד מסתדר הלימוד, עם כל ההפרעות שיש – הידועות.

אבל כשמתבוננים אזי להיפך יש הפרעות זה סיבה להשקיע יותר, זה שיש הפרעות זה לא עושה שום פטור, והאמת שבמצב של היום עד כמה שיהיו ההפרעות קשות, זה הכל "ברחמים", במידה שאפשר לעמוד בה, כל אחד שיחליט ללמוד יכול ללמוד.

לצאת מההרגשה של "פטור", כאילו שכל מה שלומדים זה "לפנים משורת הדין", אדרבה, יש כאן "חיוב" – מן השמים מרמזים ומרמזים לנו עוד ועוד, שמחכים לתפילות שלכם, ומחכים לכוח התורה.

צדיק אבד

כתוב בישעיהו "הצדיק אבד ואין עמו", על ל.ב, ואנשי חסד נאספים באין מ.ב. ין, כי מפני הרעה נאסף הצדיק, ובסנהדרין קי"ג ב' צדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם, שנאמר הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק, ועיין ב"ק ס' א' שהוא לטובתן של צדיקים.

בשנה האחרונה ראינו שינוי בעולם, בהתאספותם של צדיקים מדורות קודמים, אמנם הכל הכל ברחמים אבל יש כאן שינוי דור, וזה מצב אחר קצת, ועכשיו האחריות מוטלת עוד יותר עלינו.

מעלתם הגדולה של האברכים

האברכים העמלים בתורה מעלתם גדולה לאין שיעור, והפסד מרובה בכך שאינם יודעים להעריך זאת כראוי, יושבים אברכים יקרים עם קשיים עצומים, של עוני ועוד, וללא שינוי אם יש משכורת או לא, יושבים ולומדים במצבים מיוחדים, אבל בתחום הזה מיד מגיעה מידת הענוה, מי אני ומה אני, אני לא יודע כלום, מה כבר ערך התורה שלי, וצריך לחדד את הדברים: כן! התורה שלך, מתוך הצער זה התורה שמצפים לה בשמים, זה מה ששומר על העולם.

אם אברך היה יודע את מעלת התורה שלו בכל העולמות, היה מנצל את ימי חייו בעולם הזה כפליים, אם רק היה יודע שבאמת רק זה מה שמשמח את הקב"ה, אמנם הוא יודע הכל אבל לא חושבים שזה הולך על התורה "שלו", אדם יגיע לשמים ויצטער מאוד כשיראה עד כמה הוא חשוב שם, באמת אני הייתי כל כך חשוב, וכל כך משפיע, חשבתי שזה הולך רק על פלוני ופלוני, ושאני כלום, אז הוא יוצא נפסד מכל

הצדדים פה בעולם הזה הוא סובל שהוא מרגיש כלום, ושם הוא יצטער שחשב שהוא כלום, והחמיץ את כל חייו בעונה הכוזבת.

אברכים מכירים היטב את הטעם הערב של התורה ושל התפילה, יודעים "להרגיש" את זה, זה התורת אמת, וזה מה שמצפים משמים, וזה מה ששומר על העולם, וצריך לחדד שההרגשה של "ונחנו מה" בחלק הזה היא רק מעשה שטן.

מסירות נפשם של האברכים היקרים ללימוד התורה, למרות כל הקשיים, היא אותה המסירות נפש שמספרים על הדורות הקודמים, אלא שבכל דור זה מוצג בצורה שמתאימה לאותו הדור, אברכים יושבים ואין להם מושג היאך יתפרנסו, כתוב שעניות שקולה כנגד כל היסורים, וכשבא הקב"ה ליתן יסורים לאיוב שאל אותו האם רוצה עניות או יסורים, ואמר שהוא מעדיף יסורים מעניות, וז"ל מדרש תנחומא פרשת משפטים אמרו רבותינו ז"ל כל היסורין לצד אחד והעניות לצד אחד, בשעה שבא השטן לקטרג את איוב כד"א ויען השטן את ד' ויאמר החנם ירא איוב אלהים, א"ל הקדוש ברוך הוא לאיוב מה אתה רוצה עניות או יסורים, א"ל אני מקבל כל היסורים שבעולם ולא עניות, היאך אעמוד על המקח בשוק ואין בידי פרוטה, מיד ויצא השטן את פני ה' ויך את איוב בשחין רע מכף רגלו עד קדקדו, התחיל צווח "מי יתן ידעתי ואמצאהו אבוא עד תכונתו", כנגד מדת הדין, א"ל אליהו מה אתה עומד ומונה, ולא את הוא שבחרת ביסורים יותר מן העניות כו', ע"כ.

בזוהר מוזכר שהחליפו משמים את סבל ימות המשיח בעניות, וביארו שם מה שכתוב והשיבך ד' מצרים באניות, פי' בעניות, כמו שאמרו עד שתכלה פרוטה מן הכיס, ואז ישיבך לנסים כמו שעשה לו במצרים עי"ש בזו"ח כי תבא.

אברכים יושבים בלי אפשרויות, ולומדים בעמל, ומחפשים את האמת, ומתפללים בכונה, אם רק היו מחזיקים מעצמם "קצת" יותר - רק זה לבד, היו מצליחים לעשות הרבה יותר, אבל גם זה מעשה שטן הרגשת הענוה הזו, "הוא" משתמש עם כל הכלים שיש לו, ומכל הכיוונים.

ג. ביטחון

חלילה לפחד

שמענו שבשנת תש"ח כאשר היו הפגזות בירושלים, והיה שם פחד גדול, והגרי"ז מברסק ז"ל ברח והגיע ליפו, וכאשר הגיע ליפו התחילו גם שם הפגזות, ונעשתה מהומה גדולה בבית, אבל הגרי"ז ישב רגוע לגמרי, שאלו אותו איך הוא כל כך רגוע, הרי מירושלים הוא ברח כל כך, ומה קרה שפתאום הוא רגוע, והוא השיב **"וכי אני מפחד שיקרה לי משהו, חלילה, אסור להעלות מחשבה שכזו, אני רק צריך להיות רגוע שעשיתי את חובתי, והנה עשיתי את חובתי נזהרתי כמו שהייתי צריך, וברחתי ליפו, עכשיו אני רגוע שעשיתי מה שאני צריך, ח"ו לדאוג שיקרה לי משהו, [ידוע שאחר כך הביאו החזון איש לבני ברק לישיבת תפארת ציון].**

חלילה, חלילה לפחד שיקרה לו משהו.

החזו"א כותב בקוב"א ח"ב קל"ב **"בכל פגע אני מורגל להחזיק את האמונה כי לא נעשה דבר בעולם במקרה, רק על פי השגחתו יתברך, והריני מתאמץ בתפילה להעביר את הגזירה, ולפיכך אני מתייחס בקרירות להשתדלות, כי על פי הרוב אין ההשתדלות ברורה"**.

באמונה ובטחון פרק ב' גם כן מסביר את הנקודה הזאת, **"וכאשר האדם נפגש במקרה אשר לפי הנוהג שבעולם צפויה אליו סכנה מדרכי הטבע לפחוד מטבעת העולם, וקשת רוחו ירפהו מלזכור שאין המקרה אדוניה לנו, ושאין מעצור לד' מלהושיעו ולהכן מסבבים שיחליפו את כל המסובבים, וההבלגה בשעה הקשה הלזו ולהשרות בקרבו את האמת הידועה כי אין כאן לפניו שום פגע רע מיד המקרה רק הכל מאתו ית' בין לטוב בין למוטב, ואשר שרש אמונתו מפיגה פחדתו ונותנת לו אמן להאמין באפשרות ההצלחה, ושאין לפניו נטיה לרעה יותר מנטיה לטובה, ענין זה יקראוהו מדת הבטחון"**.

עוד ממשיך שם מרן זללה"ה שהבוטח רגוע גם כאשר מעלה על דעתו האפשרות שלא יצליח, **"וממדת הבטחון להעמיד עצמו על נקודת האמונה אף בהעלותו על**

מחשבתו צד היסורים, ושיהיה לכו ער כי לא המקרה פגעתו, שאין מקרה בעולם כלל רק הכל מאתו ית', וכמו שאמרו לולינוס ופפוס [תענית י"ח ב'] ואנו נתחייבנו כו' ואם אין אתה הורגנו הרבה הורגים יש לו למקום והרבה דובים כו', וכל זה ממדת הביטחון, עכ"ל.

לחשוב על הביטחון

במצבים בהם יש חששות שונות, מה טוב להתרגל לחשוב קצת על הביטחון, שבכל מקרה שיש איזה חשש לקראת הבאות, לא משנה באיזה תחום אם בענייני רפואה או ממון או ענין אחר, אם יתחזק בדעתו ויחשוב על הביטחון, יהיה לו ביטחון, ויזכה גם לשמירה המובטחת.

ובפרט כאשר על פי ההלכה יש בדינו ידיעה שאין מה לחוש, כל אחד בדרגתו, יחשוב לעצמו האם יש חשש שיקרה לי משהו עכשיו, בודאי שלא אמור לקרות, שהרי שלוחי מצוה יש הבטחה שלא ניזוקין, כמבואר בפסחים ח' א' ששלוחי מצוה אינן ניזוקין במקום שלא שכיח הזיקא, וממילא אם נזהר עד כדי שיחשב לא שכיח הזיקא, הרי מובטח לו שלא יעשה לו נזק, [וגם אם ניזוק, בודאי לא מחמת פשיעתו ניזוק, אלא שכך נגזר עליו וגם אם היה במקום אחר היה ניזוק, ומלאך המות מה לי הכא ומה לי התם].

אמנם ההשקפה ידועה לכל, אבל לא מספיק שההשקפה נמצאת בלב, כאשר הוא מתבונן באמונה שהוא מכיר ויודע, ההתבוננות מחזקת אותו, וכלשון החזון איש הנ"ל " בכל פגע אני מורגל להחזיק את האמונה כי לא נעשה דבר בעולם במקרה, רק על פי השגחתו יתברך".

בכל מצב כאשר ההחלטה מצד ההלכה ברורה, אלא שיש לו "חששות", אם רק יתבונן לרגע, מה אני מפחד עכשיו שהולך לקרות? וכי ככה אני מאמין? הרי באמת אני לא מאמין שיקרה כך, אז למה אני חושש, עצם ההתחזקות הזו עצמה היא מצוה, וזה גם יעזור לאדם לחיות חיים שלווים יותר.

פחד והשתדלות מיותרת רק מזיקה

עצם הדבר שהאדם מפחד, לפעמים עצם המחשבה היא זו שמביאה את הצרה, והדבר מפורש באיוב פרק ג' "כי פחד פחדתי ויאתני, - ואשר יגרתני יבוא לי, לא שלותי, ולא שקטתי ולא נחתי - ויבוא רוגזי", ואמרו בברכות ס' א' שיהודה בר נתן היה הולך מאחורי רב המנונא, ונאנח, אמר לו רב המנונא "האם אותך אדם רוצה להביא על עצמו יסורים, דכתיב כי פחד פחדתי ויאתני ואשר יגרתני יבא לי", - והגמרא שואלת והא כתיב אשרי אדם מפחד תמיד, ומתרתת הגמרא ההוא בדברי תורה כתיב.

ובסנהדרין כ"ו ב' גם כן מבואר שהדאגה מזיקה לאדם, "אמר עולא מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה, שנאמר מפר מחשבות ערומים ולא תעשנה ידיהם תושיה"⁴.

אדם שיש לו בעיה, הדבר המועיל באמת הוא שיחזק יותר את הביטחון, - וכאשר עושים השתדלות מיותרת זהו גם יכול לגרום את ההיפך, שדוקא משום שעושה ההשתדלות יבא היפך הרצוי⁵, וכמו שמבואר באמו"ב.

ובאמונה ובטחון לחזו"א, והנה נתחייבנו לדון במחשבתנו כל פעולה טרם עשייתה אם היא מוסכמת ממדת הבטחון, וחז"ל אמרו במד"ר מקץ כי השתדלותו של יוסף הצדיק לבקש משר המשקים והזכרתני, היתה כולו במדת הבטחון, ואמרו "אשרי הגבר אשר שם ד' מבטחו זה יוסף, ולא פנה אל רהבים וגו', שבשביל שפנה אל שר

⁴ ופרש"י **מחשבה** - דאגת הלב על מזונותיו של אדם, **מועלת** - מהניא לשכח למודו, ע"כ, ובתוספות שם, מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה - פירש ריב"א דאגת לב האדם על מזונותיו מהניא לשכח ממנו כל שאר מחשבות אף מחשבת דברי תורה שנאמר מפר מחשבות ערומים וגו' וקאי אנותן מטר על פני ארץ וגו' י"מ מועלת משקרת ולא תצלח [פי' מלשון מעילה], כלומר אם אדם חושב הן להעשיר הן גם לדברי תורה לא יספיק אלא כשעשה לשמה כדמסיק.

וברמ"ה שם "אמר עולא מחשבה מועלת אפי' לבטל דברי תורה, יש אומרים מחשבת אחרים מועלת לבטלה, ואם עסוקין לשמה אין מחשבת אחרים מועלת לבטלה, ולאו מילתא היא דהא מפר מחשבות ערומים בקב"ה כתיב, ותו דקרא לא קאי במחשבת המפר, ויש אומרים מחשבה שאדם מחשב כך וכך תעלה בידו, מועלת להשביח הדבר שאין מחשבתו מתקיימת, ואפי' לדברי תורה, כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא, מפר מחשבות ערומים, שאין מחשבתו עולה בידו אפי' לתושיה, וזה הפי' האחרון הוא הנכון".

⁵ ובפסחים ק"י ב' אמרו לענין זוגות, כללא דמילתא כל דקפיד קפדינן בהדיה, ודל אקפיד לא קפדינן בהדיה, ומיהו למיחש מיבעי, פרשב"ם כל דקפיד יותר מדא קפדי בהדיה השדים להזיקו, [ומיהו גם מי שלא מקפיד, ולא קפדי בהדיה, ראוי לו למיחש, ולהזהר קצת מה שיכול לזוהר בקל].

המשקים נתוסף לו שתי שנים" ר"ל יוסף שאין הצלתו תלוי' בהשתדלות וכל מיד ד', אבל בהיות שנתחייב האדם בפעולות ולא לסמוך אניסא, חייב יוסף את עצמו לשמש בהזדמנות זו ולבקש משר המשקים. ואמנם בהיות שלפי תכונת הרהבים אין בטבעו לזכור ולהיטיב, **אין ראוי המעשה הזה רק מתוך יאוש, והמיואש עושה כל מה שיכול** **אף דברים הרחוקים מכל תועלת,** אבל אין לבוטח לעשות כמו אלה, ואין פעולה זו מפעולות החובה, ויש במעשה זה כעין זריית אבק על זוהר האמונה ובטחון, ואחרי שאינה חובה היא אסורה, וכונת חז"ל על הפעולה ולא על מדת הבטחון של יוסף חלילה, וידע יוסף שאין עזר מבן אדם בלתי מיד ד' לבד, אבל מה שחייב עצמו לשאול משר המשקים לא הי' לפי קבלת חז"ל דין אמת, אלא לא הי' לו לפנות אל רהבים, ע"ב.

סיכום הדברים

עלינו להתבונן באותם דברים הידועים לנו, ממידת האמונה, כי העולם מנוהל בהשגחה פרטית, ואין בכוחו של שום מקרה להשפיע עלינו כך או כך.

כאשר על פי ההלכה אין מקום לחשש, כגון במקום של מצוה היכא דלא שכיח הזיקא, אין שום מקום להרגשת פחד.

ההשתדלות היחידה המועילה היא רק אותה ההשתדלות המחוייבת מצד ההלכה, וכל השתדלות שמעבר לכך, לא רק שאיננה מועילה, אלא גורמת להיפך.

הפחד כשלעצמו מביא רעה, ויש להשריש בלב את האמונה הפשוטה והידועה, וזה מה שיועיל באמת.

ד. אין שיור רק התורה

אחרי שאנו יודעים שמה שמבקשים מאיתנו זה תורה, וכמו שאמרו מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ושלמעשה מצפים לתורה שלנו, אין לנו רשות לחשוב בהסתכלות של ענוה, ושל "מה אני", כי הרי אין עוד אנשים בעולם!, זו התורה וזו הגמרא שדיברו עליה, וזה כל מה שיש לו להקב"ה בעולם, אתה והגמרא שלך!, אם יבא לפני בית דין של מעלה, ויאמר – "לא חשבת", יאמרו לו "מה כן חשבת שיש בעולם?", רק זה מה שיש בעולם, ורוצים את התורה שתבא ממך, ומחכים לך, והרי כל אחד יודע להעיד בעצמו, שזה התורה, שהרי הוא מרגיש בעצמו היטב היטב את ההשפעות של התורה, ואת כח התורה.

דיבורי ביטחון והשקפה אינם דברי תורה

אחרי כל זאת צריך לדעת שתורה המדוברת זהו רק "לימוד התורה", וכל הדיבורים הנראים לכאורה כסביב התורה – כמו עניני השקפה וביטחון, כולם דינם כביטול תורה, והאמת שכל הדיבורים האלו מיותרים, כל אדם יודע את ה"טיפה" שהוא צריך לדעת, וזה מספיק לו, כל ההתעסקויות בכל ה"מצוות" הללו זה לא תלמוד תורה, כל אותם דיבורים טובים האלו והאלו.

וגם כאשר מדברים על ביטחון והשקפה בדברים הכרחיים, שהרי אדם צריך את המינימום שהוא צריך, גם כאשר מרגיש שזה נושא חשוב אמונה וביטחון ודעת תורה, גם כשזה נכון עדיין הכל זה ביטול תורה, לפעמים אין ברירה וצריך מעט לבטל תורה, אבל כמובן צריך להיעשות במידה, רק המינימום שצריך, כל שיחה כזאת צריכה ה"יתר" שאפשר להפסיק לימוד תורה בשבילה, ואם צריך – מה אפשר לעשות זה דוחה תלמוד תורה, כמו בכל המצוות שבעולם, שכאשר מוכרחים דוחה תלמוד תורה במינימום הנדרש.

לרצות שיהא נחת רוח מכל עם ישראל

ובכלל בכל ענייני דיבורי ההשקפה, הנה יש שרגילים לחשוב ולדבר - הנה אשרינו ומה טוב חלקינו שזכינו לגדול ולדעת את האמת, ולהתנהג בה, וראו את פלוני ופלוני כמה שהם טועים בדרכם, ברוך הוא שהבדילנו מן הטועים ואיננו לא כמו פלוני ולא כמו פלוני, מתייחסים לענין בשמחה ובהנאה, - למה הדבר דומה לילד שהוא רוצה לעשות נחת רוח לאבא שלו, אבל הוא מאוד מרוצה כאשר אחיו האחרים אינם עושים בדיוק את רצון אביהם, הוא אומר לעצמו הנה האח השני מצער את אבא בפרט זה, והאח האחר בפרט זה, ורק אני נשארתי, הוא די מרוצה, אולי אבא שלו לא יודע מה בליבו, והוא חושב שהוא אוהב אותו, אבל באמת - הוא לא אוהב את אבא שלו, הוא אוהב את עצמו, ורוצה שהוא יהיה בן יחיד, אין כזה דבר שאבא מרוצה ומצטער ביחד, אם אבא מצטער ממה שאח פלוני לא כך, אזי מי שאוהב את אביו צריך להיות מיצר על כך, ולא לשמוח במה שרק הוא כן, -על אחת כמה וכמה שבעל המחשבות יודע מה בליבו, ושלא אכפת לו מצער השכינה, רק אוהב את עצמו.

אם אדם היה חי את צער השכינה שנגרם מאותם דברים של טעויות של אנשים טובים בני תורה שחושבים ועושים בטעות, אזי לא היה יכול להיות מרוצה מזה שפלוני הוא כזה ואני לא כזה, כי הרי בסך הכל יש כאן הפסד גדול, וצער השכינה.

ובפרט שבאמת אין שום מקום של התנשאות, שאי אפשר לדעת בדיני שמים, מהו דרגתם של אנשים תמימים שטעו, אבל העיקר לא לשכוח מזה שיש כאן צער השכינה, שאנחנו צריכים לרצות שיהיה נחת רוח להקב"ה מכל עם ישראל, וצריך להתפלל עליהם ובודאי ובודאי לא לשמוח כשנעשים דברים לא טובים והבדילנו מן הטועים, מי שמרוצה מכזה דבר או שאינו חי באמת את המציאות, או שהוא לא אוהב את הקב"ה.

ה. כיצד להוסיף זמן ללימוד התורה

למעשה מה שדורשים מאיתנו זה לעסוק בתורה ובגמילות חסדים, הנה אמרו שתורה וגמילות חסדים הם המגינים מחבלו של משיח, הרי שכאשר מן השמים רוצים להכין אותנו להיות ראויים לביאת המשיח מזכירים לנו לעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ובאמת כל העולם כולו עומד על תורה וגמילות חסדים, וכדתנן באבות⁶, זה מה שמביא את הטובה, וזה מה שמביא את השמירה לעולם.

עכשיו השאלה היא איך מגיעים להשיג מספיק תורה, ובפרט אלו שזכו להבין מהי הבנה אמיתית, וזכו להבחין בין לימוד יסודי לבין לימוד של הקפת הפרטים, אין להם אפשרות להגיע לידי סיפוק, ולהסיק מסקנות בסוגיא, מבלי להשקיע בלימודם שעות רבות, וזהו תנאי הכרחי, כי אילו למדו מתחילה רק בצורה של סיכום השיטות והסברות והיוצא מביניהם, היה קל יותר להכנס לעניינים והיה ניתן להגיע לידי השלמת הסוגיא בהקיפה, אבל הלימוד הזה שדורש עמל ומלחמה פנימית נגד העצלות בשינון כמה פעמים אף בלי חידוש, ולחזור על אתר כמה פעמים, ולדקדק בדברים שאין השכל נהנה מהם בתחלתו ואדרבה מכבידים עליו, ולזמן עד שמרגישים שנמצאים "בתוך" הסוגיא, וזמן רב עד שגומרים לימוד הגפ"ת, מן ההכרח למסור את עצמו ודעתו בשביל להגיע להשלמת הדברים על בוריים.

⁶ א"ה, וכן הפליגו חז"ל במעלת העוסק בתורה ובגמ"ח, בברכות ה' א' "כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בנו מוחלים לו על כל עוונותיו", ושם ח' א' "אמר הקדוש ברוך הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני, לי ולבני, מבין אומות העולם", ובראש השנה י"ח א' גבי עון בית עלי, אמר רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה, אביי אמר בזבח ומנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים, ובבא קמא י"ז א' כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים, זוכה לכלילה כיוסף, וזוכה לנחלת יששכר, אית דאמרי אויביו נופלים לפניו כיוסף, וזוכה לבינה כיששכר, ובעבודה זרה ה' ב' "אשריהם ישראל, בזמן שעוסקין בתורה ובגמילות חסדים יצרים מסור בידם ואין הם מסורים ביד יצרים", ירושלמי תענית פ"ד ה"ב "ללמדך שכל מי שהוא עוסק בתורה ובגמילות חסדים זכה לישוב בצילו של הקדוש ברוך הוא".

אבל לצערנו אין הרבה אברכים שמקדישים מספיק שעות ביממה הנצרכים להספק הסוגיא, לא תמיד מקדישים את הזמן הנדרש, לפי הזמן שמספיקים ללמוד היום, עם כל ריבוי הטרדות מיום ליום, בודאי שבאופן עקרוני רוצים להספיק סוגיא אחר סוגיא, אבל באופן מעשי אין זמן - הוא נעשה קצר מאוד.

מתחילים ללמוד בסדר א' ועד שמתחיל להתקדם משהו אחרי 3-4 שעות כבר צריך לקום, עד שמתיישבים כבר יוצאים, בפרט מי שרגיל ללמוד את ה"גמרא" כספר עיון בפני עצמו חוץ מידיעת השיטות, הוא יודע כמה זמן וכמה מאמץ זה לוקח, כמה שזה מתיש, כאשר אוחזים בתחילת לימוד הסוגיא ועדיין אין משהו מוחשי לתפוס בידים, ולמעשה מכפיל את העבודה של כל סוגיא מבחינת הזמן והקושי, אמנם נכון שאחר כך נפתח שער אורה וכמבואר במכתב החזו"א קוב"א איגרת ב', אבל אין אפשרות לעשות את זה עם המספר שעות הקטן שמקציבים לזה.

העבודה הכפולה הזו לעשות גם את העבודה של תחילת גמרא וגם עבודה של הפוסקים, שתי חלקים שכל אחד מהם סוגיא בפני עצמו, לימוד מהרש"א ולימוד ש"ך, מתחילים ללמוד את הגמ' מהתחלה, וקוראים ולא בדיוק מרגישים ולא בדיוק תופסים זה לוקח הרבה זמן, ואילו בפועל מקציבים לזה רק כמה "כזיתים" של זמן, יש הרבה שבסוף הסוגיא נשארים רק עם לימוד הגמרא, ויש כאלו שגם את זה אינם גומרים.

אין ברירה! חייבים לדאוג איך להקציב יותר זמן לתחום הזה, אי אפשר להקציב את השעתיים שלש שבלימוד הסדר, ולרצות גם להגיע להכל, צריך תחבולות לחלק הזה, באמת נכון, שכשלושים בצורה הזו - הקושי בהתחלה יותר גדול, אבל התענוג אח"כ יותר גדול, ולא נשארים ככה תמיד, כמו שאמר הרב זללה"ה שהמתחיל ללמוד בעיון, בהתחלה נראה לו שהכל מסתדר ואח"כ מגיע לקושי, ואח"כ בסוף קל, החכמה להגיע לקל שבסוף, ואמר שאדם יותר גדול מיד כשהוא מתחיל נכנס לקושי, אבל לדלג על הקושי אין כזה דבר, וא"כ כשהוא מתקדם זוכה לקצר את החלק הראשון, אבל עדיין צריך לזה זמן מרובה.

על כל אחד לנצל את הסדרים שלו, לפי תכונתו, **אם בלימוד מאוחר, או בקימה מוקדם**, [אלא שבלימוד מאוחר צריך זהירות שלא יהיה על חשבון יום המחרת, כפי שכבר דיברנו כמה פעמים יש הרגשה כאילו בלילה יש זמן אויר, כאילו מה שעושים

בלילה - זה כבר בחשבון הלילה, ולא על חשבון הסדרים, אין כזה דבר כל זמן זה על חשבון, אם זה בלילה מחר הוא יהיה עייף, אין כזה דבר זמן אויר, אם מושך את הזמן בלילה אז זה על חשבון הבוקר].

אי אפשר למשוך את החיים במצב שרק ב 10.30 - 10 מתחילים להכנס לעניין, רק אז מתחילים "לחמם את המנוע", וכבר מיד נגמר הסדר, וודאי שאי אפשר ככה ללמוד גם "גמרא" וגם "פוסקים", צריך למצוא תחבולות איך לחזק את הבוקר, כל אחד יחשוב כפי תכונתו, **למשל אפשר להחליט ללמוד חצי שעה לפני התפילה את הסוגיא, להיות כבר "קצת" בתוך העניינים, ולא להתחיל הכל רק באמצע הבוקר.**

ענין נוסף הוא ניצול הזמן בתוך הלימוד, בתחילת לימוד הגמרא עד ש"תופסים משהו" זה לוקח זמן, וגם על זמן זה צריך להשגיח שלא לבזבז את הזמן, אדם קורא את הגמרא וכבר התעייף קצת, שיקרא עוד קטע אחר של הסוגיא, או תוספות אחר, לא צריך מיד למצות את כל מה שיש לחדש בענין.

ובאופן כללי כאשר עומדים בתחילת הסוגיא, ועומדים בפני דין חדש ורוצים לחקור מהי הסברא, לא הולכים "לחפש" סברות, צריך לנתח את הגמרא מתחילתה, **באופן שיבואו הסברות מתוך הסוגיא, ולא כחכמה חיצונית.**

עוד דבר המועיל בהתקדמות הוא "להמחיש את הדברים", **לשים אותם על הנייר**, לאחר לימוד של שעה לחשוב מה יצא לנו מהשעה הזו ולרשום, זה מה שיצא לנו עכשיו לאחר שעה, אם לא עוצרים ושומרים על הדברים, לפעמים יוצאים מסוף הסדר עם מה שהיה אפשר לכתוב לפני שעה, ולפעמים אף לפני יומים, לחדד את ההתקדמות.

ועיקר העיקרים ודאי שבלי רציפות חסר כל השפעה של כח התורה, צריך לשים לב לזה **שהיו הסדרים ארוכים יותר, ולחבר סדרים זה לזה, וכן לימוד הסדר בצהריים או הערב, לא למרוח זמן של הערב, גם בתחילת הבוקר לדעת איך להתחיל את הסדר כמה שיותר מוקדם, למשל ליקח עמו את האוכל בדרכו לתפילת שחרית, ומיד לאחר התפילה ילמד חצי שעה.**

וכן כשמגיע לכולל לא יתיישב מיד לאכול, אלא **יאכל שעה אחר תחילת הסדר**, והרי מבואר שבת י' א' שתלמידי חכמים אוכלים בחצות, ואם יאכל מתוך שקיעות בלימוד

יקח לו זמן האכילה הרבה פחות זמן, שכשאוכלים בתוך עבודת הלימוד זו אכילה עם ניצול הזמן כמו "אכילת פועלים", מה שאין כן כשהכל מתעכב, עד שאוכלים, ואחר כך עד שנכנסים, וזה גם משפיע על כל החבורה.

סיכום הדברים

מעשה התשובה בחלק של הספק לימוד התורה, שזהו העיקר הגדול, - לחדד שבשביל לגמור סוגיא צריך הרבה זמן, ושלא מקדישים מספיק זמן, וצריך להשגיח על הזמן הזה.

לשים לב לזה, לדעת שהתורה מחזיקה את העולם, וכל הרגשת ענוה בענין הזה היא מעשה שטן.

לחשב כיצד לנצל יותר את זמן לימוד הסוגיא, בלימוד יעיל ובלא זמן מבזבז, בין בצורת לימוד הגמרא, בין בכתיבת הדברים העולים מכל שעה של לימוד.

לחשב כיצד להגיע לסדר כשכבר מונחים בסוגיא, כאשר ה"מנוע" כבר פועל ולא צריך להפעילו מחדש, אם בלימוד הסוגיא קצת לפני התפילה, או לאחריה.

לחשב כיצד להאריך את זמן הסדר, בין בתחילתו ע"י דחיית האכילה, ובין בסופו כיצד למשוך את זמן הסדר כמה שיותר זמן, וכיצד ניתן לחבר יחדיו ב' סדרים, מי שיכול ללמוד סדר בוקר וצהרים ברציפות, או לחבר סדר ב' וג' יחד.

לחשב האם ניתן למצא עוד זמנים ביממה שאפשר להקדיש לסוגיא, בהשכמה או בלילה, ולהשכיל שלא יהיו אלו על חשבון לימוד היום.

ובעיקר לזכור שבשמים מחכים לתורה שלנו, לעוד שעה, ולעוד סוגיא, ואך ורק זה מה שעושה נחת רוח.

הזכרנו דברי חז"ל יעסוק בתורה "ובגמילות חסדים", ויש להתבונן גם בחלק הזה מה שיש לשפר.

לא לחשוב על רעת הזולת

בזכריה פרק ז' מובא שבתחילת בנין בית שני, היו אנשים צדיקים מבבל [שר אצר - ורגם מלך - ואנשיו] ששלחו לשאול את הכהנים והנביאים, שישאלו את הקב"ה האם ימשיכו לצום בתשעה באב כמו שהיו רגילים לצום בשנות גלות בבל, והקב"ה השיב להם בנבואה לזכריה הנביא, "אמור אל כל עם הארץ ואל הכהנים לאמור, כי צמתם וספוד בחמישי [תשעה באב] ובשביעי [צום גדליה], וזה שבעים שנה, הצום צמתוני אני, וכי תאכלו וכי תשתו הלא אתם האוכלים ואתם השותים",

שמא לכבודי צמתם שתהיו צריכים לצום גם עתה, ואם לא תצומו מה לי גם בזו הלא אתם להנאתכם הוא המאכל והמשתה, אלא מי גרם לכם הצום והמספד הלא דברי תוכחות אשר קרא ד' וגו' הם החריבו אתכם ועל כן צמתם.

והנביא ממשיך: ואלה הדברים אשר קרא משפט אמת ש' פטו, וחסד ורחמים עשו איש את אחיו, ואלמנה ויתום וגר אל תעשוקו, ורעת איש אחיו אל תחשבו בלבבכם", והנביא ממשיך שבגלל שלא קיימו את זה גלו, וכעת זה מה שנדרש מהם, ולא צום.

וכן בפסוקי הבטחת הגאולה שם פרק ח', "אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם ושבעת שקר אל תאהבו כי את כל אלה אשר שנאתי נאם ד'".

דברי הנביא מבוארים שהגאולה השלמה וביטול צום הרביעי וצום החמישי הוא אם נקיים את "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם", אל תחשבו בלבבכם, להסיע מן הלב כל טרוניא, ואם עשה לך איזה עוולה אל תחשוב זאת לדבר גדול, וכן פירש רש"י ואיש את רעת רעהו... הזהירם על שנאת חינום.

ביאור הכתוב, ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם, גם כאשר רעך עשה לך רעה, אל תחשוב על זה, אל תגדיל את זה בלב, רוצים את האחדות של ישראל, לא להתיחס לרעה כל כך, לא לשים לב לזה.

מי שתבירו עשה לו צרה שלא יחשיב את מה שנעשה לו, ושלא יעשה מזה ענין, אל תחשיבו את זה לעוול גדול בלבבכם, אע"פ שבאמת עשו לו, וצריך לזה סייעתא דשמיא ולהתפלל ע"ז לזכות להסתכל על הדברים בצורה נכונה, להסתכל בצורה חיובית, וכמעט תמיד אם היה יודע את הדברים לאשורן מה שבלב חבירו, יראה שטעה הרבה במה שהיה נראה לו.

המעלה הגדולה היא לזכות שלא לראות כלל רעת רעהו, לא רק להבליג ולשתוק, אלא להתבונן ולהסכים שאין כאן רעה כלל.

מי שתבירו עשה לו רעה שיתפלל עליו שיעשה תשובה, שיתפלל עליו שיהיה לו טוב, כי הרי אנחנו עסוקים בלעשות נחת רוח לפני הקב"ה, וזה מה שאב רוצה שבניו ינהגו כלפי אחיהם, שלא יתחבד לעוול, וזה חלק גדול מהכלל של גמילות חסדים.

והאמת היא שהרבה דברים שאדם אמר, ושנשמעים כפגיעה וכעוול גדול, אותו אחד שאמר לא מתייחס לזה כך, הוא לא התכוין למה שנשמע ממנו, וזה מה שרוצים מאיתנו, רעת רעהו אבל אל תחשבו בלבבכם, - לא לפתח את זה, אל תגדיל את זה.

המלבין שיניים לחבירו

ענין נוסף שיש להתחזק בו בתחום הגמילות חסדים, הנושא של היחס והארת פנים לזולת, לכל אחד יש טירדות ולחצים משלו, וכן חוסר שביעות רצון מעצמו, וכן מזה שהוא לא מספיק ללמוד ולהתעלות כחפצו, אבל צריך לרכוש את האתגר הזה להתייחס לשני בנעימות והארת פנים, התייחסות נעימה לזולת עוזרת גם לאדם עצמו, מלבד מה שעוזר לאחר.

אמנם אין להשוות בזה בין אדם לאדם, יש כל מיני תכונות, יש אנשים שעושים את זה בקלות, אבל לזכור מה שהחזו"א כותב במכתב "ולב רצוי ושמח נקל לנהל באורח חיים למשכיל, וחלילה לגרום עצבת רוח שהוא היסוד של היצר להתעוות את האדם מן המסילה".

לראות את ההזדמנות לשמח את השני בהארת פנים כזכות, כאשר החפץ חיים אמר ליהודי בוקר טוב היה אצלו שמחה, הנה הוא קיים עכשיו מצוה אמר ליהודי בוקר טוב.

ובאופן כללי אדם שיש לו קשיים והוא מתבונן מהי מעלתם ומה הריוח של היסורים, הוא יוכל להתחזק ולראותם בשמחה.

דודי הגר"ש ז"ל היה בעל יסורים מופלג, בקושי היה יכול לדבר וללכת, ותמיד ראוהו שמח ומחייך, שאלו אותו איך הוא מצליח לחייך בכזה מצב, והוא השיב שהחזו"א אמר שיש שני דרכים לעבור את העולם הזה, דרך של חיוך ודרך של עצבות, וזה לא תלוי כלל במה שקורה לאדם, אז אני בחרתי את הדרך של החיוך, וכן הרב זללה"ה היה אומר שכל צרה נשלחת משמים עם פתק כמה זה יצער את האדם, וכמ"ש במכתבי התעוררות ח"ב פ"ו ט'...ומה שרואים בחיים הוא שלכל צרה מתלווה גם גזירה עד כמה תצר לבעליה, כי לפעמים אותו מאורע שובר את האדם עד דכדוכה של נפש, ולפעמים כמעט ואינו מכאיבו, ויש שהמספד נהפך למחול והשק לשמחה, ולכן עלינו להתיחס יותר לצער ההווה ולא אל המאורע ככאב תמידי, והננו בתקוה אל המחר הטוב, ע"כ.

אמנם האדם איננו מכונה, שבנויה לפי מה שירצו, ולא כל אדם יכול תמיד להפעיל את ה"מנוע" ולשמח, אבל כדאי להכניס את המושג הזה לידיעה, שידע שכשהוא משתדל לחיות בשמחה, הוא מתייחס לשני אחרת, ומקיים בזה מצוה של גמילות חסדים, זה מה שהקב"ה רוצה מעימנו, - האנשים שזוכים לזה טוב להם וטוב במחיצתם.

ז. תשובה

תשובה בענייני ממון

"למען נחדל מעושק ידינו", - יש הרבה עניינים של הנאה מממון שאדם מורה היתר לעצמו, התרגלנו שיש מדינה חבורת גזלנים שלוקחים שלא כדין, וכן יש עניינים שאדם לא מקבל את הזכויות שלו, ובהרבה מקרים עולה המחשבה שמה שלא קיבלתי כך וכך - משום שלא יודעים מה המצב שלי, ואם היו יודעים היו מגיעות לי יותר זכויות, מתרגלים לסדר כזה שמותר לשנות, ולפעמים באמת אין בזה בעיה של גזל - מה שבאמת מגיע לו, אבל ודאי שאין זה "אמת", מתרגלים כבר לנוסח של פעולות כאלו, ואח"כ זה כבר עובר גם לעוד תחומים, גם בעניינים שיש בהם חשש גזל.

ויש מקום לחשוב לעשות גדר שלא להגרר למעשים שאינם ראויים מצד היושר, אולי היה צריך לקבוע לעצמו, שכאשר ניצב בפניו נידון שכזה, לא יחליט לבד אלא ידון על כך עם מישהו אפילו עם אברך, או אפילו יעמיד את הנידון על כל צדדיו בפני עצמו, - אדם לעצמו לא רואה שיש כאן שאלה, אבל כאשר יצליח להציג לעצמו שאלה כאילו אחרים הם השואלים, כאילו ההחלטה היא לא רק על עצמו, ויחדד לעצמו שאם שאל את זה את מישהו, או אם אחר היה שואל אותי איך הייתי מסתכל על זה.

מתרגלים לנוסחאות של רמאות עלולים אח"כ לאבד את הרגש שנרתע מכך, שאדם לא יתרגל שמותר לפסוק ככה, ושעוד לפני שהוא פסק את זה, כבר עושים הערמות.

אמנם יש דברים שאדם דורש את שלו וכשהוא לא מקבל את שלו הוא נאלץ לעבוד בדרך של התחכמות, ואף יש לזה מקום, [אף שודאי מי שבדרגה שהוא לא יכול להגיד דבר לא אמיתי, ואפילו לא לשנות מן האמת, זו הדרך הישרה], אבל לא לשכוח שלפעמים נכשלים בגזל, כאשר מתרגלים שלא שמים לב, וכפי שנתבאר העצה שישאל מישהו או שיחדד לעצמו מה היה אומר אם מישהו היה שואל אותו מה יעשה, שלא יעבור על זה בפשטות ובשאת נפש, באופן שלא ירגיש שעשה משהו.

העיקר - קבלה לעתיד

במצות התשובה עיקר מה שדורשים מהאדם זה הקבלה לעתיד, זהו עיקר המטרה שיעזוב את המעשים הרעים מכאן ולהבא.

והנה יש הרבה עבירות שקרה שאדם נכשל בהם, אבל הוא יודע שלא יחזור עליהם, לדוגמא אדם שטלטל בטעות מוקצה בשבת וכיו"ב, שאדם באמת לא אמור להכשל בזה אבל קרה פה ושם, יש לשים לב ולהתבונן באותם דברים, ויחשוב איזה דרכים שהוא יגדור עצמו שלא יכשל שוב, וברגע אחד הוא זוכה לקיים מצוות תשובה בשלימות, ולהפטר מכל העבירות הללו, וגם אם יש דברים שאדם צריך לתקן מה שפגם, אבל עיקר התיקון הוא זה.

מה שבעיקר תובעים את האדם זה על אותם דברים שהרגיל את עצמו, למה הוא לא הכניס את עצמו להרגל טוב, והאמת שגם בכל אותם דברים אפשר להתרגל להיפך בהרגל טוב, לא לעולם תהיה מלחמה, וכל אחד יראה שיש הרבה דברים שהיה נראה לו פעם דבר גדול וכשהתרגל נראה שזה דבר פשוט, בהתחלה זה נדמה לו כהר, אבל אחרי שהוא תקופה נוהג כראוי הוא חי כך.

דוגמא להרגל טוב - הימנעות מפלאפון

ולדוגמא לפי המקובל היום, אברך שהולך בלי פלאפון נראה כדבר משונה, משאיר את בני הבית לבד, וכאילו כל העולם מדבר עליו, ואחר שמתרגל לכך, העולם נשאר על מקומו, והוא חי חיים של תורה, רגועים ושלוים, ולעומת זה יש פחות צרות שמוכרחים בשבילים טלפון, כי הרי בשמים יודעים שאין לו פלאפון, אז אין ברירה אם נגזר שיקרה לו משהו, אבל חייבים להכניס לשיקול שאין לו פלאפון, בהתחלה זה נראה כאילו מנותקים ותלושים.

וכן אמר הרב זללה"ה לפני הרבה שנים לכולל שרצו להתקין טלפון בסמוך לכולל, כדי שלא יצטרכו להרחיק, ואמר הרב "מי שמכין את הטירדות ואת הצורך לטלפון, יודע גם שאין טלפון בכולל, וכשיודע שאין טלפון בכולל הוא מונע את הצורך בכך בהתאם".

מלבד זאת הרי עד לפני זמן לא רב כולם חיו ככה, מי ידע על פלאפון, רק מלפני 20 שנה.

ואין שיעור לביטול תורה שבעקבות זה, השלוח הלימודית של מי שאין לו עול של טלפון בכל עת ובכל שעה, ואך לפני כמה שנים לא ידעו כזה דבר, וכן כיום אדם שלא לקח טלפון וכי יתכן שבשמים יקפחו אותו על זה?, ולעומת זה באותן כמה שעות שהוא מנותק, הוא מדבר פחות, שומע פחות, יודע פחות, ושום דבר לא יקרה!, והכל ענין של הרגל, אף שבתחילה זה נראה כבלתי אפשרי.

ואמנם אלו שמורגלין בזה, אחרי שזה ההרגל, יש אנשים שזה נכנס לחובת ההשתדלות שלהם, כי אחרי שיש לו את זה יצריכו אותו לקבל עניינים שמכריחין אותו לזה, כיון שזה מצבו עכשיו בעולם.

הוספה בענין זה ממה שנאמר במקום אחר:

קיבלנו מהרב זללה"ה, שהפלאפונים לקחו חלק גדול מהתורה של הדור, ועוד אמר פעם שמי שמחזיק אצלו פלאפון הכיצד יוכל לצאת תלמיד חכם.

הרבה פעמים חושבים שמחוסר ברירה מוכרחים להחזיק פלאפון, כי הנה האונס הזה והאונס הזה, ושהדבר נצרך לבני ביתו, וכיו"ב.

ויש לדעת שאין זה נכון, כי הנסיונות והאונסים נקבעים לפי מה שהאדם קובע, ובדרך כלל אם לא יהיה לו פלאפון הקב"ה ידאג לו, ואם יהיה לו פלאפון הוא יצטרך לדאוג לעצמו, אמנם זה יהיה אונס אבל האונס הגיע כי יש לך פלאפון.

וכמו שאמרו המקבל על עצמו עול תורה וכו', כשאין לך פלאפון, מי ששמעת בקולו ולא החזקת פלאפון, יצטרך לדאוג לעול דרך ארץ.

עצם הדבר שאדם מחזיק בצמוד אליו פלאפון, זהו כבר צינון בלימוד, ואין צריך לומר מי שמדבר בטלפון באמצע הסדר וכיו"ב, שהוא גורם צינון לכל הסובבים אותו, גם אם הטלפון דחוף ביותר.

[מן הראוי לקבל קבלה בל"נ גם מי שנאלץ להחזיק טלפון בזמן מסוים, אבל עכ"פ לא מרימים טלפונים בתוך הבית מדרש כלל, וגם בדבר נחוץ ביותר לצאת החוצה, הדברים פשוטים, ולפני כמה שנים לא היה מי שחולם על כזה דבר, ראוי לקבל הדברים בצורה מוחלטת, ובלי מקום להוראת היתר לומר שהקימה מהמקום תגרום שהדבר יפריע ללימוד, וחוסך בכך זמן הרבה, לקום ללכת ולחזור, ועוד, או שאין אף אחד בבית

המדרש וכיו"ב, - טלפונים הם מחוץ לתחום בית המדרש, ויהיה מכך תועלת כי ימחיש לעצמו, שהדיבור הזה הוא דיבור של דברים בטלים, ולא דיבורים המזדמנים תוך כדי לימוד, גם הפונים אליו ידעו שהדבר טירחה בשבילו ולא יטלפנו לכל דבר פעוט, ועוד רוחנים רבים, - כל שאר החשבונות של הפרעת הלימוד וכיו"ב הם מעצת היצר].

הרב זללה"ה היה מצטט אדם אחד שאמר שהפירוש בהושענות "הושע נא נפש מבהלה, - יש לכוין על הפלאפון.

- עד כאן -

התמדה

וכן בכל נסיונות האדם - אחרי שהוא נכנס להרגל הוא כבר לא בנסיון.

ומן השמים דורשים ממנו שיהיה בכל התחומים כך, שומעים אנשים שאומרים איך הוא מתמיד - איך ההוא לומד, ולמה אני לא ככה, התשובה היא שאותו אחד חצי שנה ניתק את עצמו מכל החידושים והידיעות, ואצלו זה כבר לא בגדר נסיון, בהתחלה מנסים את האדם, נו, עוד לא שמעת?, ולמה אתה לא מגיב?, אבל אחרי שתקופה הוא ככה, נגמר הנסיון.

אמנם נכון שבהתחלה קשה, אבל טובעים ממנו תלחם תקופה, ואח"כ תהיה מנותק, כבר לא תדע, כבר לא תבין את הבדיחה, זה הדרישה שדורשים מהאדם - להרגל עצמו!.

דברים בטלים

וכיו"ב כל אחד בתחום שלו בנסיון שלו.

וכן בענין הדברים בטלים "הנסיון הגדול", ולא מדברים על דיבורים אסורים, אלא סתם כך הרצון להרגיש "בעניינים", אבל הדיבורים הללו והסוגיא לא הולכים ביחד, **חייבים לנתק!**, אם רוצים להגיע לידיעת הסוגיא חייבים להתנתק, הצינון של הדברים בטלים, יש כאלה שמזיק להם יותר, ויש כאלה שפחות, אבל אין מי שזה לא מזיק לו.

התביעה היא לצאת מההרגל!.

סיכום הדברים

בבואינו לקיים את מצות התשובה, יש לחלק בין הדברים שנכשלו בהם ואין עתידין כל כך ליכשל בהם שוב, ולהחליט שחוזרים בתשובה, ורואים כיצד לגדור שלא יחזור על עצמו ונפטרים מהם לגמרי.

אותם עבירות שנגרמות מתוך הרגלים לא טובים, כמו למשל הרגל ההפסקות באמצע הלימוד, וביטול תורה ועוד ועוד, בגלל שמתרגלים להחזיק טלפון נייד, צריך לחשוב כיצד ניתן לצאת מההרגלים הללו, וכן כל כיו"ב.

כח התפילה

במדרש רבה של פרשת השבוע פרשת נצבים מבואר כח התפילה בבקשת מחילה, הנה קין הרג את אחיו, וכשנענש שיהיה נע ונד, אמר "גדול עוני מנשוא", הוא לא הביע כל כך חרטה, רק אמר גדול עוני מנשוא, וכבר ויתרו לו על חצי מהעונש, שבתחילה כתוב "נע ונד תהיה בארץ", ואחר כך כתוב "וישב בארץ נוד"⁷. ובמדרש רבה ויחי כתוב לפי שלא עשה תשובה שלימה לא מחל לו על כל עוונותיו

⁷ וז"ל המדרש פרשת נצבים פרשה ח', "וכל מי שמתפלל ומכוון את לבו לתפלה סימן טוב לו שתפלתו נתקבלה שנאמר תאות עניים שמעת ד' וגו', גדולה היא התפילה לפני הקדוש ברוך הוא, אמר ר"א רצונך לידע כוחה של תפלה, אם אינה עושה כולה חציה היא עושה, קין עמד על הבל אחיו והרגו יצאה גזירה נע ונד תהיה בארץ, מיד עמד ונתודה לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר גדול עוני מנשוא, אמר לפניו רבש"ע כל העולם אתה סובל ולעוני אי אתה סובל, כתבת נושא עון ועובר על פשע סלח לעוני שהוא גדול, מיד מצא חסד לפני הקדוש ברוך הוא ונמנע ממנו "נע" חצי הגזירה, שכן כתיב וישב בארץ נוד מכאן אתה למד שגדולה התפלה לפני הקדוש ברוך הוא, וכן חזקיהו הנביא בשעה שא"ל צו לביתך כי מת אתה, מיד ויסב חזקיהו פניו אל הקיר, א"ל הקדוש ברוך הוא שמעתי את תפלתך וגו' והוספתי על ימך חמש עשרה שנה, שכן כתיב רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע וישיעם.

להתרגל להיות בקשר עם הקב"ה

מי שמתרגל להיות בקשר עם הקב"ה בכל מה שצריך בחייו, ומרגיש שמבקש באמת, כמו שכתוב במכתב הרב זללה"ה על ברכת אהבה רבה, שהאדם מרגיש אם תפילתו התקבלה, הדבר תלוי כפי מה שהאדם מתחבר לבקשה באופן אמיתי - ככה זה מתקיים.

לדוגמא, אדם אומר תן לי דעה בינה והשכל, הרי זו בקשה כללית, שאין אדם מצפה לראותה מיד, והוא מרגיש שביקש איזה דבר שמקוה שישפיע בעתיד, ושואם לא תתמלא בקשתו אין הפסד במה שהתפלל, אבל אם הוא מבקש עכשיו להספיק את האוטובוס, אם הוא רציני בבקשתו, זה בודאי יתקיים, לשים לב שהכל תלוי בו בסופו של דבר, מי שיתרגל להיות מחובר קרוב, הוא יראה שיש לו עזרה תמידית, בכל ימי חייו, וכל זה חוץ מעצם השכר של התפילה.

טוב להתרגל באמירת פרק קי"ט בתהילים, כמו שכבר נתבאר במקום אחר, כגון בתחילת סוגיא, או בענין קשה, או כדי להכנס ללימוד, שכל הפרק מלא בבקשות על הבנת התורה, ועשיית רצון ד' יתברך, [הוספה - וכעת שמעתי מהגרד"ל שליט"א שהזכיר ג"כ ממעלת פרק זה ללימוד, ואמר בהתפעלות בשם הגרי"ח זוננפלד ז"ל שהפסוק [קי"ט אות ל'] "למשפטיו עמדו היום כי הכל עבדיך", זהו בגימטריה "ראש השנה".

תפילה זה על זה

כבר הזכרנו פעמים רבות המעלה של חבורה שמתאגדים להתפלל אחד על השני, וזה גם מוסיף אחוה, ומוסיף כח התפילה, ויש מזה גם פירות טובים מכל הבחינות, וכן אבקש אם אפשר להתפלל גם עלי שאזכה לעשות רצונו לחזור בתשובה שלימה ושיהי' נחת רוח לקב"ה ממעשינו.

ומיהו בסנהדרין ל"ז ב' אמרו על זה אמר רב יהודה בריה דרבי חייה גלות מכפרת עון מחצה, מעיקרא כתיב והייתי נע ונד ולבסוף כתיב וישב בארץ נוד.

ט. עניינים שונים

לימוד עם הילדים

לדאוג לכך שיהיו מחוברים ללימוד, להשקיע מאמץ וממון בכך, כי זהו יסוד הכל, גם בחלק הסגולי של התורה, וגם בחלק החברתי, אם הילד מהטובים והמצויינים היודעים היטב, הוא ממילא נקלט בחברת הטובים, בשעה שהילד מחובר ללימוד הוא כבר שמור, והוא גם מרוצה מעצמו, וטוב לו עם הלימוד, ואינו מחפש דברים אחרים.

מסירת התורה באופן היותר מושלם היא כשעוברת מאב לבנו, והדברים מבוארים במקראות ובגמרא, והודעתם לבניך, ושיננתם לבניך.

ברכות כ"א ב' דאמר ריב"ל כל המלמד לבנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וכתוב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב.

ובקידושין ל' א' ומה אני מקיים והודעתם לבניך ולבני בניך לומר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבנו בנו עד סוף כל הדורות, ועוד אמרו שם רבי חייא בר אבא אשכחיה לרבי יהושע בן לוי דשדי דיסנא על רישיה [סדין שאינו ראוי לעטיפת הראש אלא כיסוי בעלמא שם על ראשו שלא לילך בגילוי ראשו ולא הספיק להתעטף בסדינו, רש"י] וקא ממטי ליה לינוקא לבי כנישתא, אמר ליה מאי כוליה האי, [שמיהרת לצאת בלא עטיפה ההוגנת לך, רש"י], אמר ליה מי זוטר מאי דכתיב והודעתם לבניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ד' א' בחורב, מכאן ואילך רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא [בשר מעט בגחלים היו רגילין לטעום בבוקר, רש"י] עד דמקרי לינוקא ומוספיה, [מהדר לו מה שקרא אתמול ומוסיף לו עוד פסוק יותר, רש"י], רבה בר רב הונא לא טעים אומצא עד דמייית לינוקא לבית מדרשא.

ובירושלמי קידושין פ"א ה"ז שפעם אחת הלך לבית המרחץ וכבר פשט בגדיו ונזכר שלא למד עם בנו, התלבש וחזר,

- ובקידושין ל"א א' גלוי וידוע לפני הקב"ה שבן ירא מאביו משום שמלמדו תורה.

ובשוי"ע יו"ד סי' רמ"ה מצוות עשה על האיש ללמד את בנו תורה.

כך הקב"ה קבע בבריאה, שהדרך הנכונה ביותר להנחלת התורה תהיה על ידי לימוד האב לבנו, וכנגד הענין הגדול שבלימוד זה, יש גם יצר הרע גדול לזה, גם לאב וגם לבן.

אם אדם היה חושב לרגע לפני שלומד עם בנו כאילו הוא הולך ללמוד עם ילד זר, הנה אני הולך ללמוד עם ילד זר, ללמד אותו את דרך הלימוד, כשלומדים עם ילד זר מרגישים יותר את השליחות, מנסים להתגבר על כל הדברים המעכבים מן הילד להקשיב, כמו גם על התנהגותו ה"לא מספיק רצינית" וכיו"ב, רוצים להצליח - ומתמקדים במטרה הזו "ללמד", אבל אברך עם הבן שלו יש לו את הדרישות שתובע מבנו שאינו עומד בהם, ומתערבב הכעס של האבא עם הלחץ של הבן, אבל יש להניח הכל בצד ולהתייחס לילד כילד זר שבא כעת לקרבו וללמדו, עם כל הסבלנות, לבאר כל דבר מתחילתו שוב שוב, [וכמו שביאר הרב זללה"ה בקנין עריכת שפתיים, להסביר כמו שמבארים למי שזה עתה מתחיל ללמוד], - ואף שאי אפשר לשנות את הטבע במציאות, אבל מחשבה כזו רגע קל קודם הלימוד יכולה להועיל הרבה.

על חשבון הסוגיא

גם אברך שאין לו זמן, שבקושי מספיק את הסוגיא, לכאורה הכיצד אפשר גם להספיק ללמוד עם הילד, אבל אין הדבר כן, גם אם אין זמן לומדים עם הילד כמה שמוכרחים

כתוב בגמרא חולין ק"ה א' ששמואל אמר שמי שהולך לסייר את השדה שלו כל יום לבדוק אם יש תקלה - מוצא "איסתרא" [חצי זוז], רב אסי היה הולך כל פעם לסייר ולא מצא שום בעיה, אמר איפה כל החצאי זוז של מר שמואל - לא מצאתי אותם, יום אחד הלך לשדה וראה שיש שיטפון שהולך לשטוף לו את כל השדה, לקח מיד את הבגד שלו וסתם מיד את החור וקרא לאנשים שיעזרו לו, ואמר עכשיו מצאתי את כל האיסתרא של מר שמואל, בבת אחת הוא מצא את ערימת החצאי שקלים שכאילו

נאספו מכל יום של סיור שהיה נראה לחינם, - וכך גם בענין זה של לימוד עם הילדים, נכון שלפעמים זה נראה על חשבון הלימוד, אבל בסוף מוצאים את כל ה"חצאי שקלים" של הזמן, ושל הלימוד, ושל הכל!, בסוף זה חוסך הרבה מאוד גם זמן וגם עגמת נפש.

יש להתחבר לענין הזה בסבלנות, ילד שמוצלח בלימוד הוא ממילא שייך לחברה הטובה, להקפיד ללמוד עם הילד מה שלומדים בחיידר ומה שלומדים בישיבה, זהו המפתח שחוסך הרבה דברים, יש יחס אחר, ויש קשר אחר, של הילד עם אביו, ושל הילד עם התורה.

אם הילד יותר גדול אפשר לקרוא איתו את הגמ' של הסוגיא שהאב לומד, גם מי שלומד את הגמרא שהילד לומד יכול להשקיע באופן שיהיה גם לו תועלת מלימוד זה, - ללמוד את הגמ' שלומדים ולכתוב גם כמה הערות, הרב זללה"ה תמיד היה לומד עם הילדים, אמנם אף פעם לא היה מספיק זמן אז היה לומד עם את הגמ' שהוא לומד, להכיר ולדעת שלא לחשוש מזה שזה על חשבון הלימוד, כי בסוף מקבלים את התשלום!.

להחדיר רוחניות בבית

מן הראוי להחדיר קצת מושגים של רוחניות בבית, ואין הכונה לבאר את ההשקפה על מה שקורה היום, אבל להחדיר רוחניות, שהרי מסורת הדורות רופף, למשל לקרא אמונה בטחון, או קובץ איגרות, להכניס קצת מושגים שכאשר קוראים אותם ושומעים אותם, אזי כשמגיע למעשה גם משמיעים אותם, אי אפשר לקלוט את כל הדברים רק מהאזר, ויש בזה עוד מעלות, וזה גם עוזר לחיזוק הקשר, וכפי שנתבאר לא צריך לחבר את זה למה שקורה בעולם היום, אלא לקבל מושגים.

קשיי הפרנסה ושאר קשיים

עלינו להתחזק בביטחון, בכל ענייני ההרגשות כאילו "מי יודע מה" קורה בתחום הסכנות ובתחום הפרנסה, אבל האמת שלא קרה כלום, כך זה בני תורה זה לא קרה להם, אלא זה הזכות שלהם - שלומדים תורה מתוך הדחק, כי זה מה שמקיים את העולם, לא לשכוח כאשר מדברים על הבני תורה האלה, לחשוב שההוא קרה לו כך, והוא מסכן, ההיפך הוא הנכון, הוא המאושר – הקב"ה אומר לו "אותך חיפשתי, אליך דיברתי, אני רוצה שתלמד תורה מתוך הדחק, ואז תגיע לדרגה הכי גדולה שצריך!", וגם כאשר סובלים, יש להתחזק בזה, להחדיר את השמחה של אשרינו מה טוב חלקינו, אנחנו לא מסכנים בקשיים שלנו, אמנם זה קשה, אבל זה לא עונש ולא מדכא ומעצב, אלא מתנה וחסד כי את אשר יאהב ד' יוכיח.

משניות

הנושא של לימוד המשניות, כולם יודעים שטוב להתחזק בזה, כל אחד שלמד תקופה יודע את הרווחים שבוה, מליוני מצוות של לימוד תורה שהוא מרויח ברגעים הרבים של פה ושם, יש כאן הרבה כח קדושה, וכח התמדה, ועוד הרבה רווחים.

גם אם נחלשים - מתחזקים שוב, ואפילו תקופה אחת שמתחזקים זה כבר מליונים, המציאות היא שמי ששומר על זה התורה שומרת עליו, זה המציאות, אפילו אם ישם את הדגש של עבודת התשובה רק על זה לבד, גם זה די בטוח שיש לו שומר עליו, והדברים נכונים לגבי אברכים ובחורים, רואים שהוא קצת מתחזק זה בגלל שהשקיע במשניות, ואם נחלש ומבררים מדוע, רואים ש"השומר" הלך, הפסקת עם קביעות המשניות? עכשיו אני מבין!, אם השומר נמצא בדרך כלל זה מחזיק.

ומלבד כל זאת כמה יש לנו ידיעת התורה, מי מכיר ששה סדרים של תורה, זה מצות תלמוד תורה ידיעת כל חלקי התורה, "לעולם הוי רץ למשנה", להכיר עוד ועוד מושגים בתורה, להכיר עוד מסכת, וכי מתי יגיע לכל חלקי התורה הללו לפני ששת אלפים שנה שמתקיים העולם.

י. ההתייחסות לשעה זו

תפקידנו בשעה זו לצאת מהמחשבה הזו כאילו שאנחנו נמצאים באיזה "מצב", ו"משתדלים" ללמוד עד כמה שניתן, לא כן, אלא לשכוח בכלל מהמצב הזה, חייבים ללמוד בדיוק כמו שהיו חייבים תמיד, ואדרבה נוסף כאן חיוב, כי הרי העירו אותנו משמים שנדע שאנחנו צריכים להתכונן יש כאן ראש השנה, יש כאן חבלי משיח ואמנם אנחנו מקוים שכבר עברנו את חבלי משיח, באורך הגלות וריבוי השמדות, שחבלי משיח התפרסו לאורך של כאלפיים שנה - של גזירות שמדות וגירושים.

לא דורשים מאיתנו לנחש כיצד מתנהל העולם ולחשוב מה יהיה, מה שדורשים מאיתנו זה לשים לב למעשינו, להוסיף תורה וגמילות חסדים, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמ"ח.

כשאנחנו יודעים שימות המשיח קרובים מאוד, כשאנחנו עומדים לקראת יום הדין עלינו לדעת שלא ביקשו מאיתנו להיכנס ללחצים לקראת משיח, זה לא יביא טובה ולא יביא שנעשה מה שהקב"ה רוצה, עלינו להבין את ה"רמז" שרומזים לנו מן השמים ואח"כ ללמוד את ה"פשט".

לזכור שמאיתנו תובעים עכשיו את העולם, אנחנו אלו שצריכים להתפלל על צער השכינה ועל כבוד שמים, אנחנו צריכים להתפלל גם אם איננו מרגישים "בדרגה הזו", לפחות להגיד את המילים לחשוב את המושג, ואנחנו אלו שמחכים לתורה שלנו ולתפילה שלנו, כל מה שמחכה העולם שיהודים יתפללו בראש השנה - מחכה להשפעה שלנו.

נתנו לנו ולעולם כולו להתעורר השנה מהשיגרה הזאת, ששכחו שיש מנהיג לבירה, הכל נעצר, וכפי שנתבאר באורך שתי מידות שמעכבות את ההתקדמות הרצויה, העונה והאדישות, ושתייהן אינן רצויות בענין זה.